

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2002. gada 24. decembrī

lietā nr. 2002-16-03

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Romāns Apsītis, tiesneši Juris Jelāgins un Andrejs Lepse,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

pēc Aleksandra Rudiša (pilnvarotais pārstāvis zvērināts advokāts Mihails Silins) konstitucionālās sūdzības (pieteikuma) rakstveida procesā izskatīja lietu

“Par Energoapgādes regulēšanas padomes “Dabas gāzes tarifu aprēķināšanas metodikas” 2.8. punkta 1. un 2. apakšpunkta (redakcijā, kādā tie izteikti ar Energoapgādes regulēšanas padomes 2000. gada 19. decembra rīkojuma nr. 192 1. punktu) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam, likuma “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 5. pantam un Enerģētikas likuma 84. panta pirmās daļas 5. punktam un 85. panta pirmās daļas 2. punktam (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2001. gada 1. oktobrim)”.

Konstatējošā daļa

1995. gada 6. septembrī pieņemtā likuma “Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā” 4. panta pirmā daļa paredzēja, ka valsts pārvaldi energoapgādes regulēšanā Latvijā realizē Energoapgādes regulēšanas padome (turpmāk – Padome). Saskaņā ar šā likuma 6. panta pirmās daļas 2. punktu tai savas kompetences ietvaros bija tiesības noteikt energoapgādi regulējošus normatīvus.

Ar Padomes 1998. gada 5. maija rīkojumu nr. 34 tika apstiprināta “Dabas gāzes tarifu aprēķina metodika” (turpmāk – Metodika), kas stājās spēkā 1998. gada 1. decembrī. Ar Padomes 2000. gada 19. decembra rīkojumu nr. 192 Metodikas 2.8. punkts tika izteikts jaunā redakcijā, paredzot, ka visi dabasgāzes lietotāji tiek iedalīti šādās grupās:

- 1) iedzīvotāji, izņemot tos, kuri minēti 2. apakšpunktā;
- 2) rūpniecības, komunālie un citi komerciālie lietotāji, t.sk. dzīvojamo telpu īrnieki vai īpašnieki, nedzīvojamo telpu nomnieki vai īpašnieki, namu īrnieki vai īpašnieki, kuri uzstādījuši gāzes aparātus un izmanto gāzi centralizētai apkurei un (vai) karstā ūdens piegādei un kuru dabasgāzes patēriņš gadā pārsniedz 5000 kubikmetrus;
- 3) autotransports.

1998. gada 3. septembrī Latvijas Republikas Saeima likuma “Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā” vietā pieņēma Enerģētikas likumu. Enerģētikas likuma 84. panta pirmās daļas 5. punkts noteica, ka, lai nodrošinātu uzņēmējdarbības regulēšanu energoapgādes jomā, Padome aizstāv enerģijas piegādātāju un patērētāju intereses. Savukārt 85. panta pirmās daļas 2. punkts deva Padomei tiesības noteikt energoapgādi regulējošus normatīvus savas kompetences ietvaros.

Saskaņā ar 2001. gada 10. maija grozījumiem Enerģētikas likumā energoapgādes regulēšanu veic saskaņā ar likumu “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” izveidota sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas iestāde (83. pants). Enerģētikas likuma pārejas noteikumu 7. punkts noteica, ka no 2001. gada 1. oktobra Padomes funkcijas pārņem Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – regulators).

Likuma “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 5. pants paredz, ka regulators darbojas neatkarīgi un patstāvīgi, izpildot šajā likumā noteiktās funkcijas, pieņem lēmumus un izdod administratīvos aktus, lai aizstāvētu lietotāju intereses un veicinātu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzēja A. Rudiša pārstāvis M. Silins (turpmāk – iesniedzēja pārstāvis) norāda, ka A. Rudišam pieder dzīvojamais nams Rīgā, Mazajā Bišu ielā 3, kurā viņš dzīvo kopā ar savas ģimenes locekļiem. 2000. gadā iesniedzējs patērēja 12 000 kubikmetrus dabasgāzes, t.i., pārsniedza 5000 kubikmetru robežu, un dabasgāzes piegādātājs pieprasīja par to norēķināties pēc rūpniecības, komunālajiem un citiem komerciālajiem lietotājiem noteiktajiem tarifiem.

Iesniedzēja pārstāvis norāda, ka Metodikas mērķis ir energoapgādes uzņēmumu tarifu aprēķināšanas mehānismu radīšana, nevis atsevišķu lietotāju tiesību ierobežošana, nosakot dabasgāzes patēriņa normas. Pēc viņa domām, nosakot 5000 kubikmetru gāzes patēriņa normu, Padome ir pārkāpusi kompetences ietvarus, kas noteikti Enerģētikas likumā.

Konstitucionālajā sūdzībā atzīmēts, ka Metodikā izmantotais dabasgāzes lietotāju iedalījums – iedzīvotājos; rūpnieciskajos, komunālajos un citos komerciālajos lietotājos – neatbilst lietotāju iedalījumam, kas noteikts Enerģētikas likumā. Iesniedzēja pārstāvis uzskata, ka Enerģētikas likumā ir noteikts lietotāju iedalījums atkarībā no tā, vai lietotāji dabasgāzi

patērē savām vajadzībām, energoapgādē vai cita veida uzņēmējdarbībā. Tāpēc par patērēto dabasgāzi tarifs būtu nosakāms atkarībā no gāzes lietošanas mērķa.

Iesniedzēja pārstāvis uzskata, ka apstrīdētajās normās patvaļīgi ir izraudzīts kritērijs, pēc kura divām fizisko personu grupām noteikti atšķirīgi gāzes tarifi, un līdz ar to pārkāpti taisnīguma, vienlīdzības un proporcionalitātes principi, kuru ievērošanu regulatora darbībā paredz likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 5. pants, kā arī Latvijas Republikas Satversmes 91. pants, kas noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

Regulatora pārstāvis – zvērināts advokāts Gundars Cers (turpmāk – regulatora pārstāvis) lūdz atzīt konstitucionālo sūdzību par nepamatotu.

Atbildes rakstā regulatora pārstāvis norāda, ka, apstiprinot Metodiku, Padome nepārkāpa savas kompetences robežas. Regulatora pārstāvis uzskata, ka tarifu aprēķināšana paredz ne tikai dabasgāzes aprēķināšanas kārtību, bet arī tarifu diferencēšanu. Tarifus var diferencēt pēc dabasgāzes izmantošanas mērķa (apkurei, gāzes plītij, autotransportam utt.), pēc patēriņa apjoma vai kāda cita kritērija.

Regulatora pārstāvis izsaka viedokli, ka paaugstināta tarifa noteikšanu iedzīvotājiem, kuri gadā patērē vairāk par 5000 kubikmetriem gāzes, nevar uzskatīt par diskrimināciju, jo dabasgāzes lietotāji, kuri izmanto mazāk kā 5000 kubikmetrus gāzes, neatrodas līdzīgos un salīdzināmos apstākļos ar tiem lietotājiem, kuri šo robežu pārsniedz. Lielāks gāzes daudzums ir uzskatāms par papildpakalpojumu, par ko papildus arī jāmaksā.

Regulatora pārstāvis uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais dabasgāzes patēriņa limits iedzīvotājiem ir saprātīgs un atbilstošs patērētāja reālajām iespējām izmantot gāzi sadzīves vajadzībām. Šāds dabasgāzes

daudzums esot pietiekams gāzes plīts izmantošanai, karstā ūdens piegādei un samērā lielas dzīvojamās mājas (ar apsildāmo platību līdz 300 kvadrātmetriem) apkurei. Saskaņā ar akciju sabiedrības “Latvijas Gāze” datiem 2001. gadā tikai 0,3 procenti no visiem gāzes patērētājiem – fiziskajām personām – patērējuši vairāk par 5000 kubikmetriem gāzes.

Regulatora pārstāvis paskaidro, ka dabasgāzes tarifu diferenciacija faktiski tiek veikta pēc patērētā gāzes apjoma, nevis atkarībā no tā, vai lietotājs nodarbojas ar uzņēmējdarbību vai ne. Regulatora pārstāvis uzskata, ka šāda tarifu diferencēšana nevis aizskar, bet aizsargā iedzīvotāju intereses. Atsakoties no atšķirīgajiem tarifiem, lielākajai daļai iedzīvotāju gāzes tarifs būtu jāpaaugstina. Pirms atšķirīgo tarifu ieviešanas daudzi iedzīvotāji atslēdza savus dzīvokļus un dzīvojamās mājas no kopējās siltumapgādes sistēmas un izveidoja neatkarīgas gāzes apkures sistēmas. Tā kā siltumapgādes uzņēmumi iepērk dabasgāzi par augstāku tarifu, tarifu diferencēšana nodrošina to efektīvu darbību. Pieņemot apstrīdētās normas, Padome rīkojusies saskaņā ar Enerģētikas likuma 84. panta pirmās daļas 5. punktu, kas liek aizsargāt arī enerģijas piegādātāju intereses.

Atšķirīgo tarifu noteikšana esot objektīvi pamatota ar gāzes apgādes regulēšanas sistēmas raksturu un principiem: aizstāvēt enerģijas piegādātāju un patērētāju intereses, nodrošināt patērētājiem iespēju ilgstoši saņemt kvalitatīvus pakalpojumus par ekonomiski pamatotām cenām, stimulējot sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju efektīvu darbību un attīstību, kā arī veicinot patērētājiem piegādātās enerģijas efektīvu izmantošanu.

Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2002. gada 20. novembra izziņa nr. 856-IR liecina, ka dzīvojamā mājā Rīgā, Mazajā Bišu ielā 3 nav pierakstīta neviena persona. Savukārt no LURSOFT datu bāzes izdrukām izriet, ka Rīgā, Mazajā Bišu ielā 3 atrodas vairākas komercsabiedrības – sabiedrības ar ierobežotu atbildību “KRESKO KONSULTĀCIJAS” un “SEMIDEX-RĪGA”, kā arī

publiska akciju sabiedrība “RĪGAS INVESTĪCIJU FONDS”, kuru īpašuma daļas pieder iesniedzējam un kurās viņš ieņem amatus.

Konstitucionālajai sūdzībai pievienotajos dokumentos un regulatora pārstāvja iesniegtajās minētajās izdrukās norādīta cita iesniedzēja dzīvesvietas adrese – Rīga, Ieriķu iela 29-52.

Secinājumu daļa

1. Saskaņā ar Enerģētikas likuma 85. panta pirmās daļas 2. punktu (līdz 2001. gada 1. oktobrim spēkā bijušajā redakcijā) Padome bija tiesīga noteikt energoapgādi regulējošus normatīvus savas kompetences ietvaros. Analoga norma ietverta arī šobrīd spēkā esošajā Enerģētikas likuma redakcijā.

Iesniedzēja pārstāvis uzskata, ka Metodikas 2.8. punkta 1. un 2. apakšpunkts (turpmāk – apstrīdētās normas) ir pretrunā ar šo Enerģētikas likuma normu, jo Padomes kompetencē ietilpstot vienīgi energoapgādes uzņēmumu sniegto pakalpojumu tarifu aprēķināšanas mehānisma radīšana, nevis atsevišķu lietotāju tiesību ierobežošana, nosakot dabasgāzes patēriņa normas.

Šim iesniedzēja pārstāvja viedoklim nevar piekrist. Padomes funkcijas apskatāmas kopsakarā, un jāņem vērā, ka Enerģētikas likuma 84. panta pirmās daļas 2. punkts pilnvaro Padomi apstiprināt energoapgādes uzņēmumu aprēķinātos tarifus.

Nav atrodami tiesiski argumenti, kas liegtu noteikt atšķirīgus tarifus atkarībā no patērētās dabasgāzes daudzuma. Patērētās gāzes daudzums kalpo par kritēriju atšķirīgu tarifu noteikšanai ne tikai Latvijā.

Piemēram, Lietuvā saskaņā ar Cenu un enerģijas kontroles komisijas 2001. gada 16. novembra lēmuma nr. 111 “Dabasgāzes cenas

aprēķināšanas metodika” 3.3. punktu dabasgāzes lietotāji atkarībā no patērētā gāzes daudzuma iedalīti pat sešās grupās (*sk. National Control Commission’s for Prices and Energy Decree on Methods of Natural Gas Price Calculation No.111 of 16 November 2001, Vilnius*).

Arī no Eiropas Savienības dalībvalstu dabasgāzes cenu un tarifu veidošanas metodikas (noteikta Padomes 1983. gada 21. aprīļa rekomendācijā nr. 83/230/EEC) 4. un 5. punkta izriet, ka ir iespējama dabasgāzes lietotāju iedalīšana atkarībā no patērētā dabasgāzes daudzuma [*sk. Council Recommendation of 21 April 1983 on the methods of forming natural gas prices and tariffs in the Community (83/230/EEC)*].

Tātad Padomes kompetencē ietilpst ne tikai tarifu aprēķināšanas mehānisma radišana, bet arī atšķirīgu tarifu noteikšana, izvēloties par kritēriju patērētās dabasgāzes daudzumu.

2. Likuma “Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā” 1. panta 12. punkts par enerģijas lietotāju atzina fizisko vai juridisko personu, kas pērk energoresursus, lai tos izmantotu energoapgādei vai savām vajadzībām.

Savukārt Enerģētikas likuma 1. panta 10. punkts noteic, ka enerģijas lietotājs ir fiziskā vai juridiskā persona, kas no energoapgādes uzņēmumiem pērk un savām vajadzībām patērē konkrēta veida enerģiju vai kurināmo vai arī lieto to energoapgādē vai cita veida darbībā.

Līdzīgi termins “lietotājs” skaidrots arī Latvijas Republikas Ministru kabineta 1998. gada 20. janvāra noteikumu nr. 23 “Gāzes piegādes un lietošanas noteikumi” 1.11. punktā.

Iesniedzēja pārstāvis secina, ka no likuma un noteikumu viedokļa var klasificēt četras dabasgāzes lietotāju grupas: 1) fiziskā persona, kura gāzi patērē savām vajadzībām; 2) fiziskā persona, kura gāzi patērē

uzņēmējdarbībā; 3) juridiskā persona, kura gāzi patērē savām vajadzībām; 4) juridiskā persona, kura gāzi patērē uzņēmējdarbībā, tostarp arī siltumapgādē. Neraugoties uz to, Metodikā dots cits termina “lietotājs” skaidrojums un ieviests atšķirīgs lietotāju iedalījums. Metodikas 1. punktā teikts: “Lietotājs – juridiska vai fiziska persona, kura saskaņā ar līgumu saņem un lieto gāzi no Piegādātāja gāzes tīkliem.” Metodikas 2.8. punktā lietotāji iedalīti trīs grupās: iedzīvotāji; rūpniecības, komunālie un citi komerciālie lietotāji; autotransports. Iesniedzēja pārstāvis norāda, ka nevienā likumā nav atrodami jēdzieni “rūpnieciskie, komunālie un citi komerciālie lietotāji”.

Normatīvajos aktos lietotie termini un to skaidrojumi paredzēti attiecīgā normatīvā akta normu pareizai izpratnei.

Termina “lietotājs” izpratne Metodikā var atšķirties no citos normatīvajos aktos, arī aktos ar augstāku juridisko spēku, dotajiem termina skaidrojumiem.

3. Izvērtējot Metodikā noteikto lietotāju iedalījumu (izņemot autotransportu), var secināt, ka par dabasgāzes tarifu diferenciācijas kritēriju tiek uzskatīts izmantotās dabasgāzes daudzums, nevis lietotāja piederība kādai no grupām – iedzīvotājiem un komerciālajiem lietotājiem. Iedalījums iedzīvotājos un komerciālos lietotājos ir nosacīts, jo tarifi tiek noteikti neatkarīgi no dabasgāzes izmantošanas mērķa. Ja dzīvojamā mājā atrodas komercsabiedrība, kura gadā izlieto mazāk par 5000 kubikmetriem dabasgāzes, tā tiek ieskaitīta iedzīvotāju kategorijā. Savukārt, ja dzīvojamās mājas iedzīvotājs gadā patērē vairāk par 5000 kubikmetriem dabasgāzes, viņš tiek ieskaitīts komerciālo lietotāju kategorijā.

Lietotāji, kuri gadā patērē 5000 kubikmetrus vai mazāk dabasgāzes, maksā par to pēc zemāka tarifa nekā tie lietotāji, kuri patērē vairāk nekā 5000 kubikmetrus dabasgāzes.

Tātad kritērijs atšķirīgu dabasgāzes tarifu noteikšanai apstrīdētajās normās ir patērētās dabasgāzes daudzums, nevis lietotāja piederība iedzīvotājiem vai komerciāliem lietotājiem.

4. Lai izvērtētu, vai atšķirīgie tarifi ir tiesiski pamatoti un nediskriminē kādu no divām lietotāju grupām, jānoskaidro, vai lietotāji, kuri gadā patērē vairāk par 5000 kubikmetriem dabasgāzes, atrodas salīdzināmos apstākļos ar tiem lietotājiem, kuri patērē mazāk.

Nav pamatots regulatora viedoklis, ka lietotāji, kuri gadā patērē vairāk par 5000 kubikmetriem dabasgāzes, neatrodas salīdzināmos apstākļos ar tiem lietotājiem, kuri patērē mazāk, tikai tāpēc, ka pirmie lietotāji patērē vairāk. Nevar piekrist apgalvojumam, ka lielāks patērētās dabasgāzes apjoms uzskatāms par papildpakalpojumu apmēram tāpat kā lielāka elektroenerģijas jauda un interneta izmantošana, par kuru lietotājs maksā papildus. Gan elektroenerģijas lielāka jauda, ko saņem elektroenerģijas lietotājs, gan interneta pieslēgums, ko izmanto telekomunikāciju lietotājs, ir kvalitatīvi, nevis kvantitatīvi atšķirīgi pakalpojumu veidi.

Lietotāji, kuri gada laikā patērē vairāk nekā 5000 kubikmetrus dabasgāzes, atrodas salīdzināmos apstākļos ar tiem lietotājiem, kuri patērē mazāk.

5. Par atšķirīgu tarifu kritēriju noteiktais daudzums – 5000 kubikmetri dabasgāzes gadā – ir izraudzīts, ņemot vērā, ka tas ir pietiekams iedzīvotāju sadzīves vajadzību apmierināšanai. Ar šo dabasgāzes daudzumu var nodrošināt apkuri samērā lielai dzīvojamai mājai, piegādāt silto ūdeni un izmantot gāzes plīti. Šie lietotāji maksā par apkuri mazāk nekā tie iedzīvotāji, kuru dzīvojamās mājas pieslēgtas

centralizētajai siltumapgādei, jo siltumapgādes uzņēmumi kā komerciālie lietotāji dabasgāzi iepērk par augstākām cenām.

Saskaņā ar Enerģētikas likuma 84. panta pirmās daļas 5. punktu (līdz 2001. gada 1. oktobrim spēkā bijušajā redakcijā) regulatora pienākums ir rūpēties ne tikai par lietotāju, bet arī par piegādātāju (sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju) interesēm. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanā vienmēr jārēķinās ar divām interesēm – pirmkārt, ar piegādātāja interesi nodrošināt sava uzņēmuma ekonomisko darbību un attīstību un, otrkārt, ar patērētāju (gan dabasgāzes patērētāju, gan siltumapgādes uzņēmumu un to sniegto pakalpojumu patērētāju) interesi saņemt nepārtrauktus, drošus un kvalitatīvus sabiedriskos pakalpojumus par samērīgiem tarifiem.

Regulators norāda, ka 5000 kubikmetru dabasgāzes patēriņa kritērijs tika noteikts, jo pirms tam gāze par zemāko tarifu tika izmantota ne vien nelielu individuālo māju, bet arī daudzdzīvokļu māju un tādu telpu apkurei, kurās tika veikta uzņēmējdarbība, tādējādi radot negodīgu konkurenci attiecīgajos tirgos.

Lietas materiāli liecina, ka iesniedzējam piederošajā dzīvojamā mājā Rīgā, Mazajā Bišu ielā 3 nedzīvo neviens iedzīvotājs, bet atrodas vairākas juridiskās personas, kas nodarbojas ar komercdarbību.

Ņemot vērā iepriekšminētos apstākļus, patērētās dabasgāzes daudzums 5000 kubikmetru apmērā kā kritērijs atšķirīgu tarifu noteikšanai ir atzīstams par objektīvi pamatotu un nerada diskrimināciju.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.-32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Energoapgādes regulēšanas padomes “Dabas gāzes tarifu aprēķina metodikas” 2.8. punkta 1. un 2. apakšpunktu par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam, likuma “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 5. pantam un Enerģētikas likuma 84. panta pirmās daļas 5. punktam un 85. panta pirmās daļas 2. punktam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

R. Apsītis